

100 שנה
לעיתונות ילדים עברית
יום הבולאות

100 YEARS OF HEBREW
MAGAZINES FOR CHILDREN
PHILATELY DAY

485 ■ 12/1993 ■ כסלו התשנ"ד

ב שנת 1899 הופיע ברוסיה השבועון העברי הראשון לילדים "גן שעשועים" בעריכת א"מ פיורקו. בכותרת המשנה שלו נכתב: "מכתב עתי לחינוך לספרות ולמדעים שונים, יוצא לאור אחת בשבוע לתועלת נערי בני ישראל, לעונג ולשעשועים". שמונים וחמישה גליונות של שבועון זה יצאו לאור במשך כשנתיים.

חודשים אחדים לאחר מכן, בשנת 1901, יצא בוורשה השבועון "עולם קטן", בעריכת הסופרים ש"ל גורדון ובן אביגדור. בעתון רב תפוצה זה שהתמיד להופיע במשך ארבע שנים פירסמו את ביכורי יצירותיהם לילדים חשבי הסופרים העבריים באותה עת כשאל טשרניחובסקי, יעקב ויהודה שטינברג, זלמן שניאור, יעקב כהן, יצחק קצנלסון ואחרים. "עולם קטן", שהיה חלוץ עתוני הילדים העבריים המצויירים, עוצב בעושר גרפי והתברך בשפע ספרותי ובסגנון שמשך את ליבם של ילדים בכל רחבי העולם היהודי. ארבעת כרכיו, (1901-1905) מהווים נכס יסוד של ספרות הילדים העברית. שער המצויר של "עולם קטן" מתנוסס על הבול החדש, ומתחתיו, בשולב, מופיע שער של "עולם קטן" הארץ ישראלי.

את "עולם קטן" ירש העתון המצויר "החיים והטבע" שיצא בליטא בשנים 1905-6.

עורכו י"ב לבנר המשיך והוציא כעבור שנתיים את שבועון הילדים הנפוץ "הפרחים". שהופיע במשך כשבע שנים רצופות (1907-1914).

תופעה ייחודית בתחום עתונות הילדים העברית והעולמית היתה הוצאתו של עתון הילדים היומי "החבר" ביולנה בשנת 1908. במשך כחמישה חודשים הופיע העתון בעריכת י"ח טביוב מדי יום בניקוד מלא ובפורמט פולני, ולאחר 106 גליונות הפך לשבועון.

אלה הם ציוני דרך אחדים לראשיתה של עתונות הילדים העברית. במרוצת מאה השנים האחרונות ראו אור בארץ ובפזורה למעלה מ-100 עתוני ילדים עבריים. אחדים לא הוציאו את שנתם, אחרים האריכו ימים. המתמיד שביניהם, "דבר לילדים", יצא במשך 54 שנים (1931-1985) עד שהתאחד עם "משמר לילדים" ו"הארץ שלנו" לעתון הנקרא "כולנו" הממשיך להופיע.

אלוהי הכהן

עתונות הילדים העברית - צעדים ראשונים

א ת ראשיתה של העתונות העברית נוהגים למנות משנת 1863, השנה שבה החלו להופיע בירושלים העתונים "הלבנון" ו"החבצלת", בטאנוי היישוב הישן.

רק בחלוף שלושים שנה, בחודש טבת תרנ"ג (דצמבר 1892), בעצם ימי העליה הראשונה, ראתה אור בירושלים החוברת הראשונה של "עולם קטן", חלוץ עתוני הילדים העבריים לא רק בארץ אלא בעולם כולו. בשער החוברת ורודת העטיפה, שנחשבה מהודרת לפי אמות המידה של אותם ימים, הבהירו העורכים אליעזר בן יהודה, יהודה גרזובסקי ודוד יודילוביץ את מגמתם: "עתון לילדים, יכיל סיפורים, שירים, משלים וחידות, ידיעות הטבע ודברי הימים, כתובים לפי רוח הילדים והשגתם". הם קיוו כי בעתון יתפתח נוסח עברי חדש של כתיבה המכוונת לילדים, והפצתו בישוב תקדם את השלטתה של השפה העברית בעיקר בין תלמידי המושבות הראשונות. על כן גדושים היו דפי העתון בחידושי מילים ובאזורים. בארץ לא היו אז יותר מעשרים משפחות שבביתן שלט הדיבור העברי.

בעתון השתתפו מיטב מורי העליה הראשונה: יצחק אפשטיין, אליהו ספיר, מרדכי לובמן, אריה ליב גורדון ובעיקר שלושת העורכים, בצד דמויות ציבוריות מפורסמות כיחיאל מיכל פינס פטרון הבילויים, מאיר דיזנגוף ומנשה מאירוביץ הבילוי.

בולטת במיוחד היתה תרומתן של נשים מבנות הישוב: הסופרת נחמה פוחצ'בסקי מראשון לציון, רחל ניימן מעקרון ואחרות.

"עולם קטן" יצא בהפסקות במשך 10 חודשים, ובסך הכל ראו אור שבעה גליונות שהם כיום נדירים מאוד. לקראת סוף המאה שעברה ערך איתמר בן אבי, בנו של אליעזר בן יהודה, נסיון נוסף של הוצאת עתון לילדים בשם "שפת עבר" שנדפס בהקטגורף וכל משתתפיו היו בני נוער. הגליון הראשון והיחיד שלו יצא בירושלים בשנת תרנ"ח (1897).

כעבור עשר שנים, בשנת תרס"ח (1907), הוציאו חמדה ואליעזר בן יהודה עתון ילדים בשם "העברי הקטן", כנספח לעתון "השקפה". גם נסיון זה לא האריך ימים, ונפסק לאחר שלושה גליונות.

לעומת זאת האירה ההצלחה פנים לעתונות הילדים העברית במזרח אירופה, ששמרה על רציפות הופעתה מאז צעדיה הראשונים.

HEBREW MAGAZINES FOR CHILDREN- THE FIRST BEGINNINGS

The Hebrew Press is usually dated from 1863, the year in which the "Halevanon" and "Hakhavatzet" newspapers of the Old Yishuv (Jewish Settlement in Palestine) first appeared.

Less than thirty years later, in December 1892, the first edition of "Olam Katon" (Miniature World) was published in Jerusalem. It was the pioneer of children's newspapers in Hebrew, not only in the Land of Israel but throughout the world.

On the pink cover of the paper, (by the standards of the times quite a luxury), the editors, who included Eliezer Ben Yehuda, the father of Modern Hebrew, stated their objective: "A newspaper for children, which will include stories, poems, fables and puzzles, information on nature and history, written with children in mind and within their comprehension". They hoped that the newspaper would help develop a new style of Hebrew writing directed at children, and that its distribution in the Yishuv would help promote the hegemony of the Hebrew language, particularly among the schoolchildren of the early settlements. To this end, the pages of the newspaper were full of new words and their meanings. There were, at that time, no more than twenty families in the whole of the country, who spoke Hebrew amongst themselves at home. The best teachers of the First Aliyah (Wave of Immigration) were involved in writing this newspaper, together with famous public figures such as Meir Dizengoff. The contribution of the women of the Yishuv was particularly noticeable: these included the writer Nechama Pochatschewsky of Rishon Lezion and Rachel Neiman from Ekron. "Olam Katon" came out irregularly for a period of 10 months, seven editions being published in all. Today they are extremely rare to find.

Towards the end of the last century Itamar Ben Avi, the son of Eliezer Ben Yehuda, edited a further attempt at publishing a children's newspaper called "S'fat Aver" (The Hebrew language), which was printed by hectograph. Its contributors were all young people. Its first and only edition was published in Jerusalem in 1897.

Ten years later, in 1907, Hemda and Eliezer Ben Yehuda published a children's newspaper called "Ha-Ivri Hakatan" ("The Little Hebrew"), as a supplement to the "Hashkafa" newspaper.

This also proved unsuccessful, coming to an end after only three editions. On the other hand, newspapers for children in Eastern Europe flourished and came out with regularity from the start.

In 1899 the first children's weekly in Hebrew, called "Gan Shaashu'im" ("Playground"), appeared in Russia. Its subtitle read: "A Newsletter on Education, Literature and Science published weekly for the pleasure and amusement of Jewish youth". Eighty five editions of this newspaper were published over a period of two years.

A few months later, in 1901, the weekly "Olam Katon" (Small World) was published in Warsaw under the editorship of the authors Sh. L. Gordon and Ben Avigdor. In this widely distributed newspaper, which came out regularly for four years, appeared the first works written for children by important Hebrew authors of the time. "Olam Katon" ("Small World"), the pioneer of children's illustrated children's newspapers in Hebrew, had an ornate graphic

חותמת-אירוע להופעת הבול SPECIAL CANCELLATION

design, with a plethora of literary pieces written in a style attractive to children all over the Jewish world. Its four volumes (1901-1905) constitute a foundation stone of children's literature in Hebrew. The pictorial cover of "Olam Katon" is depicted on the new stamp, and underneath it, on the tab, appears the cover of "Olam Katon" from the Land of Israel. "Olam Katon" was inherited by the illustrated newspapers "Hachaim Vehateva" (Life and Nature), which was published in Lithuania in 1905-6, and two years later by the popular children's weekly "Haprachim" (The Flowers) which appeared for around seven consecutive years (1907-14).

A unique phenomenon in the field of children's newspapers, both in Hebrew and generally, was the publication of a daily children's newspaper, "Hechaver" ("The Friend") in Vilna, in 1908.

For about five months it appeared daily with full Hebrew vowel pointing, in a folio format, and after 106 editions became a weekly. These are some milestones of the beginning of children's newspapers in Hebrew. During the last hundred years over 100 children's newspapers in Hebrew have been published. Many did not last long, others survived for relatively long periods. The one which lasted the longest was "Davar Leyeladim" (the Hebrew newspaper "Davar" - Word - for Children), was published for 54 consecutive years (1931-1985) until it amalgamated with "Mishmar Leyeladim" (the Hebrew newspaper "Mishmar" - Guard - for Children) and "Haaretz Shelanu" (Our Land) to become a paper called "Koolanu" (All of us) which continues to appear.

Eliyahu Hacohen

100 YEARS OF HEBREW MAGAZINES FOR CHILDREN-PHILATELY DAY

Issue: December 1993
Designer: A. Vanooijenn
Size: 40 mm x 25.7 mm
Plate no: 207
Sheet of 15 stamps
Tabs: 5
Printers: E. Lewin-Epstein Ltd.
Method of printing: Offset

CENTENAIRE DES JOURNAUX EN HEBREU POUR ENFANTS-JOURNÉE DE LA PHILATÉLIE

Emission: Décembre 1993
Dessinateur: A. Vanooijenn
Format: 40 mm x 25.7 mm
No. de planche: 207
Feuille de 15 timbres
Bandelettes: 5
Imprimerie: E. Lewin-Epstein Ltd.
Mode d'impression: Offset

CENTENARIO DEL PERIODISMO EN HEBREO PARA NIÑOS-DÍA DE LA FILATELIA

Emission: Diciembre de 1993
Dibujante: A. Vanooijenn
Tamaño: 40 mm x 25.7 mm
No. de plancha: 207
Pliego de 15 sellos
Bandeletas: 5
Imprenta: E. Lewin-Epstein Ltd.
Sistema de impresion: Offset

השירות הבולאי

שדרות ירושלים 12, תל אביב-יפו 68021

Philatelic Service

12 Sderot Yerushalayim, 68021, Tel-Aviv-Yafo